

Uvod u japanski naglasni sustav

Lovriša

9. ožujka 2021.

Sadržaj

1	Uvod	1
1.1	Mōra	1
1.2	Tonovi, intonacija i naglasak	1
1.3	Naglasna cjelina	2
2	Naglasni tipovi	2
2.1	Naglasni tipovi s obzirom na broj mōra u riječi	3
2.2	Još par korisnih pravila	5
3	Naglasak kod imenica	6
3.1	Naglasak u čestim kombinacijama imenica s drugim riječima	8
4	Naglasak kod pridjeva	10
4.1	Naglasak kod osnovnih oblika nadjeva	10
4.2	Naglasak kod osnovnih oblika idjeva	12
4.3	Naglasak kod izvedenih oblika idjeva	13
5	Naglasak kod negativnih oblika imenica i pridjeva	15
5.1	Negativni oblici imenica i nadjeva	15
5.2	Negativni oblici idjeva	16
6	Naglasak kod glagola	17
6.1	Klasifikacija najčešćih glagola prema naglasnim tipovima	18
6.2	Naglasak kod pristojnih oblika glagola	21
6.3	Naglasak kod negativnih oblika glagola	21
6.4	Naglasak kod ostalih oblika glagola	21
7	Ostalo	21
7.1	Česta odstupanja od pravila	21
7.2	Naglasak na razini rečenice	21
7.3	Upitna intonacija	21
7.4	Usporedba s ostalim japanskim dijalektima (<i>kansai-ben</i>)	21

1 Uvod

Cilj ovog kratkog rada je upoznati čitatelje s osnovama i zainteresirati za daljnje proučavanje naglasnog sustava standardnog tokijskog dijalekta japanskog jezika. Japanski naglasni sustav je dosta različit od hrvatskog ili engleskog, stoga je bitno najprije upoznati se s temeljima tog sustava definiranim u ovom odjeljku. U idućem odjeljku dan je sustavni pregled tipova naglasaka kroz primjere u kojima se pojavljuju, uz poneko pravilo i najčešće iznimke koje se pojavljuju u svakodnevnom govoru. Ostali odjeljci obrađuju pravila vezana uz naglaske kod imenica, pridjeva i glagola.

Pa, što bi Japanci rekli, よろしくおねがいします！

1.1 Mōra

Mōra je japanski ekvivalent sloga. To je ujedno i najmanja nedjeljiva izgovorna jedinica neke riječi. Karakteristično obilježje japanskog jezika jest da svaka mōra ima jednako trajanje. U načelu, 1 mōra je reprezentirana 1 hiraganom, osim malih や, ゆ, よ koji su nalijepljeni na drugu hiraganu, npr. u しや, しゆ, しよ. Samoglasno N ん se broji kao 1 mōra. I sokuon っ (npr. u げっかん) i chōonpo ー (npr. u ハート) se broje kao 1 mōra. U tablici 1 ispod kopiranoj s Wikipedije navedene su vrste mōra za radoznale:

Tablica 1: Vrste mōra.

Vrsta	Primjer	Broj mōra (u primjeru)
V samoglasnici	お	1
jV palatalizirani samoglasnici	よ (世)	1
CV suglasnik i samoglasnik	こ (子)	1
CjV suglasnik i palatalizirani samoglasnik	きょ (巨)	1
R produljenje samoglasnika	きょう (今日)	2
	キー	2
N samoglasno N	こん (紺)	2
Q udvostručavanje suglasnika (geminacija)	こっこ (国庫)	3

Određena riječ može imati naglasak na najviše jednoj mōri. Od svih vrsta, samo prve četiri (V, jV, CV i CjV) mogu nositi naglasak.

1.2 Tonovi, intonacija i naglasak

U japanskom tehnički razlikujemo samo dvije vrste tona: visoki i niski. Svaka mōra ima točno jedan od ta dva tona, ton se ne može mijenjati unutar iste mōre. Pri promjeni iz niskog tona u visoki ili obratno se osjeti razlika u visini; međutim, i među tonovima iste vrste visina također može blago varirati. Prirodno u izgovoru visina opada prema kraju naglasne cjeline.

Intonacija je kretanje visine tonova u izgovorenoj riječi. Intonacija za sve riječi koje nemaju naglasak je ista — neutralna, a za riječi koje naglasak imaju ovisi o mjestu gdje se naglasak nalazi. U japanskom jeziku neutralna intonacija je pomalo neobična: počinje s niskim tonom na prvoj mōri, a sve mōre poslije prve imaju visoki ton. Primjeri:

- にほんご (日本語)
- くるま (車)
- しんぶん (新聞)
- こんにちは
- りんご
- ともだち (友達)

U japanskom jeziku naglasak se manifestira tako što nakon mōre koja je naglašena visina intonacije naglo padne, odnosno naglašena mōra je posljednja visoka u riječi. Primjeri (naglašena mōra je podebljana):

- ねこ (猫)
- にほんじん
(日本人)
- コーヒー
- ながさき (長崎)
- いもうと (妹)
- ピカチュウ

1.3 Naglasna cjelina

Naglasnu cjelinu čini niz riječi koji zajedno ima najviše jedan naglasak. Svaka riječ inherentno ima ili nema određeni naglasak, no kad se više riječi udruži u naglasnu cjelinu, naglasak u pojedinim riječima može se izgubiti ili pomaknuti prema određenim pravilima. Najčešće se radi o glavnoj riječi sa zanaglasnicama (čestice, kopula, pomoćni glagoli), ili o konjugiranom obliku neke riječi. Neki primjeri naglasnih cjelina (naglašena mōra, gdje postoji, je podebljana):

- これ + は = **これは**
- たなか + です = **たなかです** (田中です)
- おとこ + です = **おとこです** (男です)
- じしょ + です = **じしょです** (辞書です)
- たべる + させる + られる = **たべさせられる** (食べさせられる)
- あたた**かい** (暖かい)、あたた**かくて** (暖かくて)

2 Naglasni tipovi

S obzirom na poziciju unutar riječi, naglaske možemo podijeliti u četiri kategorije:

1. *heiban* 平板 — neutralna intonacija, nema naglaska

2. *atamadaka* 頭高 — naglasak je na prvoj mōri (glavi)
3. *nakadaka* 中高 — naglasak nije na prvoj ni na zadnjoj mōri
4. *odaka* 尾高 — naglasak je na zadnjoj mōri (repu)

Iako možemo reći da se u stvari radi o samo *dvije* kategorije (bez naglaska – *heiban*, i s naglaskom – sve ostale), svaka od navedenih kategorija ima svoje posebnosti s obzirom na promjene riječi (konjugacije), stoga je te promjene lakše promatrati kroz 4 kategorije.

Naglasci se u rječnicima još označavaju brojem prema mōri koja je naglašena. Tako se *atamadaka* označava sa (1), *nakadaka* brojevima od (2) nadalje, a *odaka* brojem zadnje mōre u riječi ili, prema konvenciji negativnog indeksiranja¹, sa (-1). *Heiban* se označava sa (0).

Kod samostalnih riječi, *heiban* i *odaka* se ne razlikuju, jer intonacija nikad ne padne ni u jednom ni u drugom slučaju. Međutim, kada te riječi čine naglasnu cijelinu s drugim riječima, razlika u intonaciji postane primjetljiva:

- はな (鼻)、はなが (鼻が) — *heiban*
- はな (花)、はなが (花が) — *odaka*

Također, možemo primijetiti kako su visine tonova prve dvije mōre unutar neke naglasne cjeline međusobno uvijek različite (bilo niska-visoka, ili visoka-niska), pa se po tome lako može prepoznati početak riječi ili naglasne cjeline.

2.1 Naglasni tipovi s obzirom na broj mōra u riječi

1 mōra

Riječi koje se sastoje od 1 mōre koje počinju niskom morom su *heiban*, a one koje počinju visokom *atamadaka*. Drugi naglasni tipovi nisu mogući za riječi s 1 mōrom. Primjeri riječi različitih naglasnih tipova (skupa s česticom radi lakšeg razlikovanja):

1. *heiban*

- きが (気が)
- ひが (日が)
- はが (葉が)

2. *atamadaka*

- きが (木が)
- ひが (火が)
- はが (歯が)

2 mōre

Riječi koje se sastoje od 2 mōre mogu imati sve tipove osim *nakadaka*. Primjeri:

1. *heiban*

¹ovu konvenciju popularizirao je programski jezik Python, a radi se o brojanju elemenata niza unatrag, (-1) predstavlja zadnji, (-2) predzadnji element, itd.

• くちが (口)

• はなが (鼻)

• くびが (首)

2. atamadaka

• かたが (肩)

• のどが (喉)

3. odaka

• かみが (髪)

• むねが (胸)

• ゆびが (指)

• みみが (耳)

• はらが (腹)

• あしが (足)

3 mōre

Tek riječi od 3 i više mōra mogu imati sve tipove naglasaka. One su najčešće *heiban* i *atamadaka*, a rjeđe *nakadaka* ili *odaka*, stoga je korisno zapamtiti česte riječi koje spadaju pod zadnje dvije kategorije. Primjeri:

1. heiban

• ふしぎな

• かんじは (漢字は)

• うわさは (噂は)

• カバンは

• つばさは (翼は)

• しかたは (仕方は)

2. atamadaka

• ごはんは (ご飯は)

• めがねは

• てんきは (天気は)

• ごぜんは (午前は)

• けしきは (景色は)

• げんきな (元気な)

• かぞくは (家族は)

• にもつは (荷物は)

• きれいな

• じんじゃは (神社は)

• でんきは (電気は)

3. nakadaka

• すこしは (少しは)

• いつつは (五つは)

• あなたは

• ひとりは (一人は)

• きのうは (昨日は)

• ひとつは (一つは)

• においは (匂いは)

4. odaka

- あしたは (明日は)
- ことばは (言葉は)
- ふたりは (二人は)
- ふたつは (二つは)

- みっつは (三つは)
- よっつは (四つは)
- みんなは (皆は)
- おとこは (男は)

- おんなは (女は)
- あたまは (頭は)

4 mōre

Često su imenice od 4 mōre *heiban*, pogotovo one koje se pišu s dva kandžija. Stoga opet valja zapamtiti česte iznimke od ovoga pravila. Primjeri: (ovaj put popratne čestice su izostavljene radi bolje preglednosti)

1. *heiban*

- がっこう (学校)
- ぎんこう (銀行)
- さいてい (最低)
- さいあく (最悪)
- さいこう (最高)
- へいばん (平板)
- べんきょう (勉強)
- しんぱい (心配)

2. *atamadaka*

- おんがく (音楽)
- あいさつ (挨拶)
- めいわく (迷惑)
- まいにち (毎日)
- まいあさ (毎朝)
- まいばん (毎晩)

3. *nakadaka*

- せんせい (先生)
- はんぶん (半分)
- あんない (案内)
- おととい (一昨日)
- アパート
- しつれい (失礼)
- のみもの (飲み物)

4. *odaka*

- いもうと (妹)
- おとうと (弟)

2.2 Još par korisnih pravila

Dva su korisna pravila vezana uz zamjenice:

1. Zamjenice koje počinju na k-, s-, a- su *heiban*:

- これ
- あの
- こちら
- そこ
- そう
- itd.

2. Upitne zamjenice su *atamadaka*:

- どれ
- どの
- どちら
- いつ
- なぜ
- どこ
- どう
- だれ
- なに
- itd.

Iznimno, uz uobičajenu verziju zamjenice そう postoji još jedna koja se više upotrebljava kao imenica, a ona je *atamadaka*. Prva je priložna, pa ona opisuje glagole:

- そういう
- そうする
- そうしよう

Druge se koristi kao imenica (sufiksna imenica), nju prepoznavamo po tome što iza nje može doći kopula:

- そうですか ?
- そうだな …
- ふりそうです
(降りそうです²)

3 Naglasak kod imenica

Imenice mogu imati bilo koji od 4 naglasaka, kao što je pokazano na nizu primjera u pret-hodnom odjeljku. Specijalni slučaj čine dugačke imenice koje su nastale srastanjem dviju ili više drugih imenica. Njihov naglasni tip je gotovo uvijek *nakadaka*, i to takav da je naglasak na prvoj mori druge (ili posljednje) riječi u nizu. Pritom nije bitno kakav naglasak imaju individualne riječi.

Primjeri:

- やまが (山が) + のぼりが (登りが) = やまのぼり (山登り)
- はくじが (白人が) + だんせいが (男性が) = はくじんだんせい
(白人男性)

Međutim, ima i riječi koje ne slijede gore navedeno pravilo o naglasku na početku druge riječi. Riječi za nacionalnost sa sufiksom 人 uglavnom imaju naglasak jednu mōru prije じ iz 人, osim u slučaju kada ta mōra ne može nositi naglasak (日本, スペイン). Riječi za jezik sa sufiksom 語 su *heiban* bez obzira na naglasak prve riječi. U tablici 2 navedeni su neki primjeri država, nacionalnosti i jezika.

²više o promjeni naglasaka kod glagola u odjeljku 6

Tablica 2: Primjeri država, jezika i nacionalnosti^a

	国	人	語
日本	にほん	にほんじん	にほんご
中国	ちゅうごく	ちゅうごくじん	ちゅうごくご
韓国	かんこく	かんこくじん	かんこくご
ロシア	ろしあ	ろしあじん	ろしあご
ドイツ	どいつ	どいつじん	どいつご
スペイン	すぺいん	すぺいんじん	すぺいんご
フランス	ふらんす	ふらんすじん	ふらんすご
ポーランド	ぽーらんど	ぽーらんどじん	ぽーらんどご
クロアチア	くろあちあ	くろあちあじん	くろあちあご
セルビア	せるびあ	せるびあじん	せるびあご
ボスニア	ぼすにあ	ぼすにあじん	ぼすにあご
アラビア	あらびあ	あらびあじん	あらびあご
ナメック星 (Namek)	なめっくせい	なめっくせいじん	なめくご
クロノシュ (Q'onoS)	くろのしゅ	くりんごんじん	くりんごんご

^apopunjena s čim više primjera da stranica ne zjapi prazna

3.1 Naglasak u čestim kombinacijama imenica s drugim riječima

Dosad razmatrani primjeri uključivali su po jednu jednostavnu ili složenu imenicu koja sama za sebe čini naglasnu cjelinu. No, imenice se spajaju i s kopulama i različitim sufiksima, čineći opet jednu naglasnu cjelinu koja ima promijenjen naglasak u odnosu na individualne riječi od kojih je nastala. Nasreću, ove promjene se događaju po predvidivim, relativno jednostavnim pravilima.

Spajanje imenica s kopulama だ i です

Spajanjem imenice s kopulom だ nastaje naglasna cjelina čiji naglasak ovisi o naglasku imenice, na sljedeći način:

1. Ako imenica nema naglasak (*heiban*), tada naglasna cjelina opet nema naglasak

• がくせい + だ = がくせいだ (学生)

2. Ako imenica ima naglasak (ostali tipovi), tada naglasna cjelina ima naglasak na istom mjestu na kojem je bio u imenici

• *atamadaka* – じしょ + だ = じしょだ (辞書)

• *nakadaka* – せんせい + だ = せんせいだ (先生)

• *odaka* – おとこ + だ = おとこだ (男)

S druge strane, spajanje imenice s kopulom です uvodi male promjene u naglasak:

1. Ako imenica nema naglasak (*heiban*), tada naglasna cjelina ima naglasak na mori で u です:

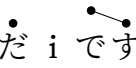
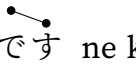
• がくせい + です = がくせいです (学生)

2. Ako imenica ima naglasak (ostali tipovi), tada naglasna cjelina ima naglasak na istom mjestu na kojem je bio u imenici

• *atamadaka* – じしょ + です = じしょです (辞書)

• *nakadaka* – せんせい + です = せんせいです (先生)

• *odaka* – おとこ + です = おとこです (男)

Iako se kopule **だ** i **です** ne koriste kao samostalne riječi, u svrhu njihovog spajanja na imenice možemo si pomoći ako ih promatramo kao *heiban*, odnosno *atamadaka*. Tada se gornje promjene mogu opisati samo jednim pravilom (koje vrijedi i šire od spajanja imenica s kopulom): *atamadaka*, *nakadaka* i *odaka gaze*³ *heiban*. Možemo to promatrati i na još jedan način: *heiban* je u stvari odsutnost naglasaka, a budući da naglasna cjelina može imati najviše jedan naglasak, ostaje onaj naglasak koji je došao prvi po redu.

Spajanje imenica s česticama

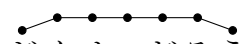
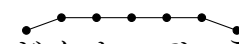
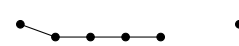

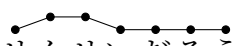
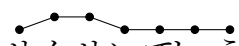
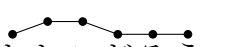
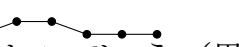
Često korištene čestice od jedne *mōre*, , , , , , , i nikad se ne koriste samostalno, ali opet, u okviru njihovog povezivanja na imenice, možemo smatrati da su *heiban*. U tom slučaju naglasak će ostati na istom mjestu nakon što se na imenicu nalijepi neka čestica.

Zapravo, ranije je razlika između *heiban* i *odaka* naglasnih tipova demonstrirana dodavanjem ovih čestica na kraj riječi upravo zahvaljujući ovom svojstvu, a to je da one ne mijenjaju mjesto naglasaka unutar naglasne cijeline.

Na isti način, složene čestice , , , , , , i možemo promatrati kao da su *odaka*. Pravila o *gaženju* naglasaka ostaju ista.

Spajanje imenica s ostalim čestim nastavcima

Svršeni oblici kopule **だった** i **でした**, volicionalni oblici **だろう** i **でしょう**, te hipotetski oblik **ならば** mogu se uzeti kao da imaju naglasak kako im je naznačeno. Pri spajanju s *heiban* riječima cjelina preuzima naglasak kopule, a pri spajanju s ostalim tipovima naglasaka naglasak ostaje na riječi s kojom se spaja. Primjeri povezivanja sa **だろう** i **でしょう** (na isti način se povezuju i **だった**, **でした**, **ならば**):

- *heiban* — **がくせいだろう**, **がくせいでしょう** (学生)
- *atamadaka* — **じしょだろう**, **じしょでしょう** (辞書)
- *nakadaka* — **せんせいだろう**, **せんせいでしょう** (先生)
- *odaka* — **おとこだろう**, **おとこでしょう** (男)

Također, često se koriste i **みたい** te **らしい** kada znači da se radi o govornikovom zaključku temeljenom na nečemu što je čuo, vidio, ili pročitao. Vrijede ista pravila spajanja kao i za dosad navedeno:

³engl. *override*, termin posuđen iz koncepta objektno orijentiranog programiranja koji u današnje doba, kada jezici kao što je Python dobivaju na popularnosti i rugaju se sa smislom života, doživljava sve veću propast

- *heiban* — がくせいくみたい、がくせいせらしい (学生)
- *atamadaka* — じしょじみたい、じしょしらしい (辞書)
- *nakadaka* — せんせいせみたい、せんせいせらしい (先生)
- *odaka* — おとここみたい、おとここらしい (男)

Jedna često korištena iznimka je sufiks らしい kada znači reprezentativnu karakteristiku nečeg⁴. Razlikovati ih možemo jedino po smislu. Pravilo da naglasna cjelina ima najviše jedan naglasak i dalje vrijedi, međutim ovaj sufiks uvijek gazi naglasak prve riječi:

- *heiban* — がくせいくらしい (学生)
- *atamadaka* — じしょじらしい (辞書)
- *nakadaka* — せんせいせらしい (先生)
- *odaka* — おとここらしい (男)

Primijetimo da, u slučaju spajanja sa *heiban* riječima, između prvog i drugog oblika nema razlike u naglasku.

Na isti način se ponašaju i nastavci っぽい, *nakadaka*, i ふう (風), *heiban*, tj. njihovi naglasci uvijek gaze naglasak prve riječi.

4 Naglasak kod pridjeva

Pridjevi se u japanskom jeziku dijele u dvije vrste: nepravne, imenske, na-pridjeve ili skraćeno — nadjeve, te prave, i-pridjeve ili skraćeno — idjeve. Uloga obiju vrsta je opisivanje imenice, ali ove vrste se gramatički vrlo različito ponašaju. Stoga će i njihovi naglasci biti različiti.

4.1 Naglasak kod osnovnih oblika nadjeva

Nadjevi su u osnovi podvrsta imenica s privilegijom da se mogu koristiti za opisivanje drugih imenica. To znači da sve što je do sada vrijedilo za imenice vrijedi i za nadjeve. Dodatno, nadjevi se spajaju sa opisnim oblikom kopule な na jednak način kao i imenice sa završnim oblik kopule だ, zajedno tvoreći naglasnu cjelinu. Imenica koju nadjev opisuje

⁴razlikujemo ga od prvog らしい po tome što prvi završava rečenicu (moguće i opisnu rečenicu) i mijenja njezin modalitet, a drugi je sufiks koji se dodaje na imenicu i ponaša se kao idjev pa može biti ispred imenice, ali prvi se isto ponaša kao idjev, znači ne razlikujemo ih

pripada zasebnoj naglasnoj cjelini. Iznimno, ako je naglasna cjelina pridjeva nenaglašena (*heiban*), tada se može združiti s imenicom u novu naglasnu cjelinu koja ima naglasak na istom mjestu kao i ta imenica. Primjeri (prekid u liniji označava granicu naglasne cjeline, ali ne upućuje na pauzu između riječi):

- すてき + な + せんせい = すてきな せんせい (素敵な先生)
(すてきなせんせい)
- げんき + な + がくせい = げんきな がくせい (元気な学生)
- じゅう + な + おとこ = じゅうな おとこ (自由な男)
- すきな + な + じしょ = すきな じしょ (好きな辞書)

Tzv. prošli oblik nadjeva dobiva se spajanjem sa だった. Pritom nastala naglasna cjelina nikad nije *heiban*, jer je だった naglašena.

Pravilo o riječima od 4 mōre koje se pišu s 2 kandija vrijedi i za nadjeve. Neke češće iznimke koje bi vrijedilo zapamtiti su:

- ていねいな (丁寧な)
- じゅうぶんな (十分な)
- ねっしんな (熱心な)
- しんせつな (親切な)

Evo i primjera učestalih nadjeva različitih naglasnih tipova:

1. *heiban*

- ひまな (暇な)
- すてきな (素敵な)
- じょうぶな (丈夫な)
- むだな (無駄な)
- きらいな (嫌いな)

2. *atamadaka*

- へんな (変な)
- むりな (無理な)
- げんきな (元気な)
- べんりな (便利な)
- ぶべんな (不便な)
- しずかな (静かな)
- だいすきな (大好きな)

3. *nakadaka*

- じゅうな (自由な)
- だいじょうぶな (大丈夫な)

4. *odaka*

- すきな (好きな)
- らくな (楽な)
- へたな (下手な)
- いやな (嫌な)
- じょうずな (上手な)
- だめな (だめな)

Spajanje nadjeva sa さ nije toliko uobičajeno, već se umjesto koriste druge riječi (npr. umjesto ^{じょうず}上手さ koristi se ^{うま}上手さ) ili te riječi imaju nepravilne oblike (npr. ^{しず}静か — ^{しず}静けさ). Pravilo kod さ oblika nadjeva je da naglasak dolazi 1 mōru prije さ, osim tamo gdje ta mōra ne može nositi naglasak (tada 2 mōre prije さ), te u *heiban* nadjevima, gdje naglasak ostaje nepromijenjen (*heiban*). Tako imamo:

- べんりな (便利な)、べんりさ (便利さ)
- じゆうな (自由な)、じゆうさ (自由さ)
- きらいな (嫌いな)、きらいさ (嫌いさ)

4.2 Naglasak kod osnovnih oblika idjeva

Idjevi su, za razliku od nadjeva, pravi pridjevi, odnosno punokrvna vrsta riječi. Razlikujemo ih od nadjeva po tom što imaju nastavak い koji se također mijenja ovisno o gramatičkom obliku, dok u slučaju nadjeva samo kopula ta koja se mijenja i ona nije sastavni dio riječi.

Idjevi eksponiraju vrlo osebujne uzorke naglasnih tipova, stoga je njihova temeljita kategorizacija dobra početna točka kod učenja njihovih naglasaka.

Atamadaka idjevi

U suvremenom japanskom jeziku ima jako malo *atamadaka* idjeva. Među onima koji se često susreću u svakodnevnom govoru su:

- よい、いい (良い)
- こい (濃い)
- おおい (多い)

Oni su najbolji od svih idjeva zato što u izvedenim oblicima nikad ne mijenjaju naglasak. Šteta su samo tri. Zapravo, ima još jedan, nepostojeći.

Nakadaka idjevi

Nakadaka je najčešći naglasni tip među idjevima. Važno je također da svi *nakadaka* idjevi naglasak imaju točno na (-2) mōri, tj. jednoj prije završnog い. Kako je ovo najbrojnija kategorija, vrijedi naučiti napamet one idjeve koje ne pripadaju ovoj kategoriji, te za ostale pretpostaviti da su *nakadaka*. Primjeri:

- あつい (暑い、熱い)
- かわいい (かわいい)
- おもしろい (面白い)

Odaka idjevi

Odaka idjevi, koji bi naglasak imali na posljednjoj mori, い, ne postoje. Oni bi možda bili još bolji od *atamadaka* idjeva, ali šteta što ne postoje.

Heiban idjevi

Poseban žulj među ovim kategorijama predstavljaju, naravno, *heiban* idjevi. Neki od učestalih u svakodnevnom govoru su:

- あかい (赤い)
- かるい (軽い)
- つめたい (冷たい)
- あまい (甘い)
- くらい (暗い)
- きいろい (黄色い)
- おもい (重い)
- あかるい (明るい)
- むずかしい (難しい)

No, *heiban* idjevi se danas sve češće izgovaraju kao da su *nakadaka* (s naglaskom na (-2) mōri). Dakle, može i sljedeće:

- あかい (赤い)
- かるい (軽い)
- つめたい (冷たい)
- あまい (甘い)
- くらい (暗い)
- きいろい (黄色い)
- おもい (重い)
- あかるい (明るい)
- むずかしい (難しい)

Međutim, prava prijevara leži u tome da se ova iznimka odnosi samo na osnovni oblik; svi izvedeni oblici ponašaju se prema pravilima specifičnim za *heiban* naglasni tip.

4.3 Naglasak kod izvedenih oblika idjeva

Kako je prethodno spomenuto, idjevi završavaju nastavkom い koji se mijenja ovisno o gramatičkom obliku, te, za razliku od nadjeva, u idjevima se pritom može promijeniti i mjesto naglasaka. Evo glavnih izvedenih oblika i njihovih naglasaka s obzirom na prije navedene kategorije:

Izvedeni oblici *atamadaka* idjeva

Ranije je spomenuto da *atamadaka* riječi ostaju *atamadaka* i u izvedenim oblicima. Evo i primjera:

- よい、よく、よさ、よくて、よかった、よければ (良い)

- こい、こく、こさ、こくて、こかった、こければ (濃い)
- おい、おく、おさ、おくて、おかった、おければ (多い)

Izvedeni oblici *nakadaka* idjeva

Nakadaka idjevi se također gotovo skroz pravilno mijenjaju. Postoji samo jedna iznimka, i to kod idjeva od 3 mōre: u izvedenim oblicima naglasak se s 2. mōre prebacuje na 1., odnosno oni postaju *atamadaka*. Primjer:

- あつい: あつく、あつさ、あつくて、あつかった、あつければ (暑い)

Nakadaka idjevi s 4 ili više mōra zadržavaju naglasak na istom mjestu kao i u osnovnom obliku:

- かわいい: かわいく、かわいさ、かわいくて、かわいかった、かわいければ (可愛い)
- おもしろい: おもしろく、おもしろさ、おもしろくて、おもしろかった、おもしろければ (面白い)

Izvedeni oblici *heiban* idjeva

Kako je prethodno spomenuto, *heiban* idjevi u svom osnovnom obliku mogu se još izgovarati i kao *nakadaka*. Izvedeni oblici ponašaju se prema posebnim pravilima za *heiban* idjeve. Tako ~く i ~さ oblici ostaju *heiban*, dok ~くて, ~かった i ~ければ imaju naglasak na jednoj mori prije い u osnovnom obliku (kao da su *nakadaka* idjevi). Primjeri:

- あかい、あかい (赤い):
 - あかく、あかさ, ali:
 - あかくて、あかかった、あかければ
- かるい、かるい (軽い):
 - かるく、かるさ, ali:
 - かるくて、かるかった、かるければ

5 Naglasak kod negativnih oblika imenica i pridjeva

Svi negativni oblici u japanskom, uključujući oblike imenica, pridjeva i glagola, nezaobilazno se tvore pomoću idjeva ない (無い), koji je istovremeno još jedan od *atamadaka* idjeva i znači “nepostojeći”. Naglasci njegovih izvedenih oblika su također *atamadaka*: なく、なさ、なかった、なくて、なければ.

5.1 Negativni oblici imenica i nadjeva

Kod negativnih oblika imenica i nadjeva, potrebna je još i kopula で + čestica は, ili njihov skraćeni oblik じゃ. One se stapaju s imenicom (odnosno nadjevom) u jednu naglasnu cjelinu prema pravilu *gaženja*. Pomoćni idjev ない čini zasebnu naglasnu cjelinu. Primjeri (prekid u liniji označava granicu naglasne cjeline, ali ne upućuje na pauzu između riječi):

- *heiban* imenica, がくせい (学生) :

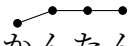

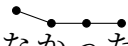
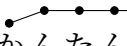
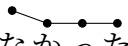
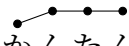

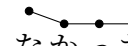
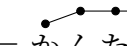
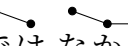
- がくせい + じゃ + ない = がくせいじゃ ない (学生じゃない)
- がくせい + では + ない = がくせいではない (学生ではない)
- がくせい + じゃ + なかった = がくせいじゃ なかった (学生じゃなかった)
- がくせい + では + なかった = がくせいでは なかった (学生ではなかった)

- *nakadaka* imenica, せんせい (先生) :

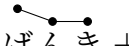

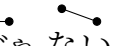
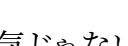
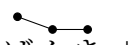

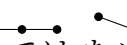

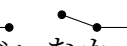

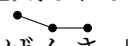

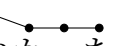
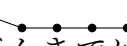
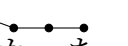
- せんせい + じゃ + ない = せんせいじゃ ない (先生じゃない)
- せんせい + では + ない = せんせいではない (先生ではない)
- せんせい + じゃ + なかった = せんせいじゃ なかった (先生じゃなかった)
- せんせい + では + なかった = せんせいでは なかった (先生ではなかった)

- *heiban* nadjev, かんたん (簡単) :

- かんたん + じゃ + ない = かんたんじゃ ない (簡単じゃない)
- かんたん + では + ない = かんたんではない (簡単ではない)

- + + =
(簡単じゃなかった)
- + + =
(簡単ではなかった)

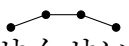

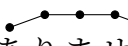
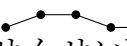
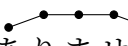
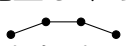

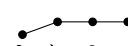
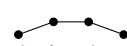

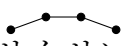

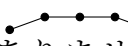

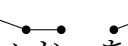
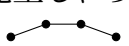

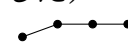

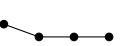
• *atamadaka nadjev*, (元気) :

- + + =   (元気じゃない)
- + + =   (元気ではない)
- + + =
(元気じゃなかった)
- + + =
(元気ではなかった)

Pristojne verzije negativnih oblika imenica i nadjeva dobiju se korištenjem *ます* oblika glagola ある, odnosno njegove negacije, umjesto pomoćnog idjeva ない. Njihovi naglasni oblici su sljedeći⁵:

- •

Pri spajanju s imenicama i nadjevima oni čine zasebne naglasne cjeline. Primjeri:

- + + =
(先生じゃありません)
- + + =
(先生ではありません)
- + + =
(先生じゃありませんでした)
- + + =
(先生ではありませんでした)

5.2 Negativni oblici idjeva

Kod negativnih oblika idjeva, pomoćni idjev ない dodaje se na *〜く* oblik, i ovaj puta se stapa sa naglasnom cjelinom osnovne riječi, pri čemu vrijedi pravilo *gaženja*. Primjeri:

- *heiban* idjev, (赤い) :

⁵više o naglasku kod glagolskih oblika u odjeljku 6

- あかく + ない = あかくない (赤くない)
- あかく + なかった = あくなかった (赤くなかった)

• *nakadaka* idjev (od 3 mōre), あつい (暑い) :

- あつく + ない = あつくない (暑くない)
- あつく + なかった = あつくなかった (暑くなかった)

• *nakadaka* idjev (do 4 ili više mōra), おもしろい (面白い) :

- おもしろく + ない = おもしろくない (面白くない)
- おもしろく + なかった = おもしろくなかった (面白くなかった)

Što se tiče pristojnih verzija negativnih oblika idjeva, uvijek treba dodati samo pristojnu verziju kopule です na kraju. Ona se spaja u jednu naglasnu cjelinu s negativnim oblikom i zadržava naglasak na mjestu na kojem je bio, npr.:

- あつくないです (暑くないです)
- あつくなかったです (暑くなかったです)

6 Naglasak kod glagola

Glagoli su u japanskom jeziku najpromjenjivija vrsta riječi.

Osvrnemo li se na dosad obrađene vrste riječi, možemo primijetiti da se imenice i nadjevi uopće ne mijenjaju s obzirom na vrijeme, negaciju ili modalitet. Ono što se kod njih mijenja je kopula, jedini problem s naglaskom u tim slučajevima jest gdje će ga novonastala naglasna cjelina imati. To se vrlo uspješno dalo objasniti pravilom gaženja.

Sljedeći na red su došli idjevi, koji su, za razliku od prethodne dvije vrste, promjenjivi. Zavšetak ~い mijenja se u ~く ili ~け, te se dodaju nastavci (npr. ~くない ili ~ければ). Tu se dogodila nova promjena u naglasku u slučaju *nakadaka* idjeva od 3 mōre: naglasak se kod izvedenih oblika pomicao s 2. na 1. mōru.

Kod glagola se mijenja čak i osnova. Točnije, kod *godan* glagola imamo 5 osnova — po jednu za svaki samoglasnik, a kod *icidan* glagola jednu. K tome se još na osnove dodaju različiti nastavci, pomoćni glagoli i idjevi, pa je za očekivati da će naglasak dosta divljati uza sve te promjene. Sada će se klasifikacija naglasaka u 4 tipa koja je uvedena na početku po prvi put zbilja pokazati korisnom: za svaki tip vrijede ista pravila bez obzira bio glagol *icidan* ili *godan*.

Pa, krenimo s najčešćim glagolima svakog tipa.

6.1 Klasifikacija najčešćih glagola prema naglasnim tipovima

Slično kao i idjevi, glagoli također mogu biti *heiban*, *atamadaka* ili *nakadaka*. *Odaka* glagoli ne postoje. Isto tako, slično kao i idjevi, svi *nakadaka* glagoli naglasak imaju na (-2) mori.

Heiban glagoli

Heiban glagoli se često nesvjesno miješaju s *nakadaka* glagolima (i obrnuto). Često po inerciji u glagolima od 3 mōre naglašavamo 2. mōru, te dobijemo *nakadaka* tamo gdje ga ne bismo trebali imati. Teško je unaprijed znati koji glagoli su koji; stoga je jedino rješenje tog problema naučiti njihov naglasak napamet. Evo i primjera često korištenih *heiban* glagola.

• あける (開ける ⁶)	• おしえる (教える)	• なく (鳴く)
• あげる (上げる)	• あらう (洗う)	• かりる (借りる)
• あがる (上がる)	• かんじる (感じる)	• きえる (消える)
• のぼる (昇る ⁷)	• あそぶ (遊ぶ)	• くらべる (比べる)
• いれる (入れる)	• つづく (続く)	• すわる (座る)
• はじめる (始める ⁸)	• つづける (続ける)	• きめる (決める)
• はじまる (始まる)	• かわる (変わる)	• きまる (決まる)
• とめる (止める ⁹)	• かわる (代わる)	• のせる (乗せる)
• とまる (止まる)	• かわる (替わる)	• のる (乗る)
• とまる (泊まる)	• かわる (換わる)	• おわる (終わる)
• やめる (辞める)	• かえる (変える*)	• まげる (曲げる)
• いく (行く)	• はく (履く*)	• まがる (曲がる)
• きく (聞く ¹⁰)	• あびる (浴びる)	• わたす (渡す)
• きこえる (聞こえる)	• わらう (笑う)	• わたる (渡る)
• きる (切る*)	• なく (泣く)	• まわす (回す)

⁶takoder i 空ける, 明ける

⁷takoder i 上る, 登る

⁸takoder i 初める

⁹takoder i 停める

¹⁰takoder i 聴く

¹¹takoder i 周る

- まわる (回る¹¹)
- わすれる (忘れる)
- しぬ (死ぬ)
- くれる (呉れる)
- もらう (貰う)
- する
- やる
- しまう

U fusnotama su za neke glagole navedeni alternativni načini pisanja, kod kojih je razlika u značenju uglavnom suptilna i očituje se samo u pisanom jeziku. Nešto kao regionalne varijante ovih novih pokemona, oni s dugim vratovima. Svi oni imaju isti tip naglasaka. Poneki glagoli su homonimi, npr. 鳴く i 泣く, koji imaju isti izgovor (uključujući naglasak), ali različito značenje. Međutim, neki od glagola (označeni zvjezdicom*) imaju homonimne parove koji se samo igrom slučaja sastoje od istih mōra, a naglasak je drugačiji, kao i njihovo značenje. Dolje su navedeni i njihovi pripadni parovi:

- はく (履く) vs. はく (吐く、掃く)
- きる (着る) vs. きる (切る)
- かえる (変える) vs. かえる (帰る)

Ono što se još može primijetiti je da prijelazno-neprijelazni parovi imaju isti tip naglasaka, npr. 続ける — 続く、決める — 決まる、回る — 回す su svi *heiban*. Ovo vrijedi i za glagole drugih naglasnih tipova. Iznimka su parovi kod kojih je jedan glagol od 2 mōre (取る — 取れる、折る — 折れる、立つ — 立てる, itd.), te često korišteni glagoli 入る — 入れる.

Atamadaka glagoli

Atamadaka su relativno laki za zapamtiti, pošto ih nema toliko puno kao i drugih tipova. Dodatno, ti glagoli su najčešće od 2 mōre, rjeđe od 3 ili više, i njihov naglasak sjeda na mjesto gdje bi se donekle i očekivalo. Evo nekih često korištenih primjera:

- のむ (飲む)
- みる (見る¹²)
- ある (ある)
- よむ (読む)
- 出る (出る)
- くる (来る)
- くる (繰る)
- あう (会う)
- あう (合う)
- かく (書く)
- かえる (帰る)
- かえす (返す)
- とおる (通る)
- とおす (通す)
- はいる (入る)

¹²također i 診る、観る、視る

Nakadaka glagoli

Kako je već spomenuto, teško je na temelju intuicije pogoditi je li neki glagol *heiban* ili *nakadaka*. Ne pomaže ni činjenica da su po učestalosti otprilike jednako česti kao i *heiban* glagoli. Iako zvuči prirodno ako izgovaramo sve glagole kao da su *nakadaka*, u stvarnosti to samo neki jesu. Primjeri *nakadaka* glagola:

• たべる (食べる)	• うごく (動く)	• なおる (治る ¹⁵)
• わかる (分かる)	• うごかす (動かす)	• なおす (治す ¹⁶)
• はなす (話す)	• もどる (戻る)	• かける (掛ける)
• しんじる (信じる)	• もどす (戻す)	• かかる (掛かる)
• はしる (走る)	• おぼえる (覚える)	• たおす (倒す)
• かんがえる (考える)	• さめる (覚める)	• たおれる (倒れる)
• つくる (作る)	• ひえる (冷える)	• ゆるす (許す)
• みえる (見える)	• ひやす (冷やす)	• ことなる (異なる)
• みせる (見せる)	• およぐ (泳ぐ)	• かなう (叶う)
• いきる (生きる)	• あたためる (温める ¹³)	• はなれる (離れる)
• にげる (逃げる)	• あたたまる (温まる ¹⁴)	• はなす (離す)
• のがす (逃す)	• さけぶ (叫ぶ)	• すぎる (過ぎる)
• のがれる (逃れる)	• よろこぶ (喜ぶ)	• まじる (交じる)
• たすける (助ける)	• えらぶ (選ぶ)	• まじる (混じる)
• たすかる (助かる)	• こまる (困る)	• まぜる (交ぜる)
• しらべる (調べる)	• あまる (余る)	• まぜる (混ぜる)
• おもう (思う)	• わかれる (別れる)	• できる
• あつめる (集める)	• おれる (折れる)	• くださる
• あつまる (集まる)	• とれる (取れる)	• なさる

¹³takoder i 暖める

¹⁴takoder i 暖める

¹⁵takoder i 直る

¹⁶takoder i 直す

6.2 Naglasak kod pristojnih oblika glagola

Pristojni ～ます oblici glagola istog su naglasnog tipa za sve glagole, što ih čini vrlo lakima za zapamtiti. Pri spajanju s i-osnovom glagola, pomoćni glagol ます te njegovi izvedeni oblici ました i ません gaze naglasak prvog glagola. Pri tvorbi negativnog prošlog vremena kopula でした čini naglasnu cjelinu s prethodnim glagolom i naglasak pritom ne mijenja mjesto. Primjeri:

- *atamadaka* glagol のむ (飲む) :

- のみます

- のみません

- のみました

- のみませんでした

- *nakadaka* glagol たべる (食べる) :

- たべます

- たべません

- たべました

- たべませんでした

- *heiban* glagol あける (開ける) :

- あけます

- あけません

- あけました

- あけませんでした

Coming up next...

6.3 Naglasak kod negativnih oblika glagola

6.4 Naglasak kod ostalih oblika glagola

7 Ostalo

7.1 Česta odstupanja od pravila

7.2 Naglasak na razini rečenice

7.3 Upitna intonacija

7.4 Usporedba s ostalim japanskim dijalektima (*kansai-ben*)